

tante ex collectione naturæ & attributi, concedo. Itaque summa Deitatis, & Dei perfectio petit quod nihil realiter distinctum ab ipso possit esse vel intelligi perfectius; & hoc salvatur, quamvis voluntas, & alia attributa non ingrediatur metaphysicam divinæ naturæ constitutionem: nam constatur ex natura, & volitione, vel alio quocumque attributo, non esse realiter distinctum a Deo, nec ab eius natura, ac proinde quamvis excedat naturam divinam seorsum consideratam, nihilominus stat, nihil realiter distinctum a Deo intelligi eo perfectius. Petitiæ tamen Deus, prout est concretum naturæ, ut nihil etiam ratione distinctum, esse aut intelligi possit perfectioris naturæ: quod etiam subsistit, quamvis constatur ex deitate & volitione sit per rationem Deitate perfectius, quia non est perfectioris excessu præstantioris naturæ, sed excessu resultantis ex inclusione naturæ, & superaddita perfectione attributi. Excessus autem iste non excluditur a summa perfectione Dei, nam eo ipso quod in illo distinguantur virtualiter perfectiores, & una aliam virtualiter præsupponat, omnesque unam communem radicem, debet una aliam virtualiter, & per rationem excedere, & constatur ex duabus, singulari seorsum, virtualiter, & ratione superare.

47. Obijcies tertio, & simul instabis contra præcedentem responsum. Ad rationem entis perfectissimi non sufficit habere omnem perfectionem quomodocumque, sed debet illam habere meliori modo exoptabili: At optimus est habere formaliter, & non tantum radicaliter: Ergo ille debet naturæ divinæ, & consequenter volitioni, non solum radicaliter, sed etiam formaliter in eius conceptu quidditativo includitur.

Respondeo distinguendo Majorem: Meliori modo exoptabili, si ille sit possibilis, concedo. Si sit impossibilis, nego: Similiter distinguo Minorem: optimus modus est habere formaliter, & non tantum radicaliter: optimus modus possibilis, nego: impossibilis, concedo. Cum enim proprius conceptus naturæ, ut natura est, sit esse radice suarum operationum & proprietatum, repugnat quod natura divina sub conceptu & formalitate naturæ considerata, alio modo contineat attributa, quam identice & radicaliter. Nam si illa explicentur, & formaliter includantur, tunc conceptus ille non erit formalissimus conceptus naturæ, sed naturæ & attributorum simul, ut Tractatu i. disp. 2. art. 1. exposuimus agentes de constitutione divinæ naturæ.

48. Obijcies quarto, Natura Dei constituit metaphysicæ vita intellectuali perfecta & completa: At vita intellectualis perfecta & completa, non solum importat intellectionem, sed etiam volitionem: Ergo natura divina, non solum intellectione, sed etiam volitione, metaphysicæ constituitur.

Respondeo, concessa Majori, distinguendo Minorem: includit non solum intellectionem, sed etiam volitionem, formaliter, nego: radicaliter, concedo. Ut enim docet D. Thom. q. præc. art. 2. in corpore, nomen vita fit impositum a motu exteriori vitali, non tamen ipsum motum significat, si sumatur rigorose, sed essentiam ipsam, & naturam viventis, consistentem in radice talis motus, & naturam quamvis vita divina fit perfecta & completa, non includit tamen formaliter, sed tantum radicaliter, volitionem divinam.

49. Instabis, Licet vita & natura intellectualis creata, ratione potentialitatis & imperfectionis, in radice intellectionis consistat: natura tamen divina, quia est actus purus, & omnis potentialitatis expertus, non constituitur per intellectualitatem, seu per radicem intellectionis, sed per ipsum intelligere purissimum & actualissimum, ut ostendimus in Tractatu de attributis disp. 2. art. 1. agendum de constitutivis divinæ naturæ: Ergo similiter natura Dei non debet constitui formaliter in ratione naturæ, per esse radicaliter volitivum, sed per ipsam volitionem actualem.

50. Confirmatur: Major unitas & simplicitas requiritur in Deo, quam in creaturis: Sed si natura divina per solam radicem volendi, non vero per ipsum velle actuale, metaphysicæ constituitur, non gaudebit majori unitate & simplicitate, quam natura intellectualis creata quæ etiam per radicem volitionis, & aliarum proprietatum, metaphysicæ constituitur: Ergo natura divina per ipsum velle constituitur.

51. Ad instantiam, concessa Antecedente, neganda est Consequentia, & paritas. Ratio discriminis est, quia actus intelligendi, est primus actus naturæ intellectualis, & in hac linea perfectus & completus; volitio autem est actus secundarius intellectionem supponens: unde natura intellectualis, non concepta ut actu intelligens, potentialis intelligitur; concepta ut vero intelligens, absque ulla potentialitate concipitur tamquam volitionis radice.

52. Ad Confirmationem, concessa Majori, nego Minorem. Licet enim natura divina concipiatur ut radicaliter solum volitiva, cum majori tamen unitate & simplicitate intelligitur: quam natura intellectualis creata: quia natura intellectualis creata, ita est radix voluntatis, & ceterarum

proprietatum, quod illas secum realiter identificatas non habeat, sed distinguatur realiter entitative, tam a principio proximo, quam ab ipso actu secundo. Natura autem divina, ita est radix suarum proprietatum & attributorum, ut realiter sibi identice sit principium proximum, quam actum illius, intervenientem solum distinctione rationis, efformata per nostros conceptus, & fundata in ipsa eminentia divinæ perfectionis: ex quo nulla sequitur potentialitas, limitatio, vel imperfectio.

Obijcies ultimo: Vis proxima volendi, & ipsum velle actuale in Deo, non distinguuntur virtualiter a radice volendi: Ergo si natura divina metaphysicæ constituitur per radicem volendi, debet etiam ipsa vis proxima volendi, & ipsum velle actuale, ad metaphysicam ejus constitutionem pertinere. Consequentia patet, Antecedens probatur. Ea quæ pertinent ad eandem lineam, identificantur in Deo sine distinctione virtuali: Sed ratio volitivi radicalis, vis proxima volendi, & ipsum velle, pertinent ad eandem lineam volitivam: Ergo sine distinctione virtuali inter se identificantur. Major constat ex dictis articulo præcedenti. Minor etiam patet, quia quælibet linea pertingit a prima potentia usque ad ultimam actum: Sed prima potentialitatis linea volendi, est ratio volitivi radicalis, & ultimus ejus actus est ipsum velle actuale: Ergo illa pertinent ad eandem lineam.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, concessa Majori, nego Minorem. Ad probationem illius, nego etiam Minorem: nam esse radicaliter volitivum, non pertinet ad lineam volendi, quia prima radix ex qua oritur quod aliquid fit volitivum, est ipsa intellectualitas, hæc autem non pertinet formaliter ad lineam volendi, quia non respicit formaliter objectum talis lineæ, scilicet bonum sub ratione boni, sed potius ens sub ratione veri: unde linea volendi incipit a virtute proxima volitiva, & terminatur actu volitionis.

DISPUTATIO II.

De objecto voluntatis Dei.

Supposita existentia voluntatis divinæ, & cognita ejus natura, considerandum est ejus objectum tam materiale, quam formale; tam motivum, quam terminativum; ex cujus noticia, natura & quidditas divinæ voluntatis amplius manifestabitur.

ARTICULUS I.

Quænam sit objectum formale motivum & terminativum divinæ voluntatis?

§. I.

Quibusdam transmissis referuntur sententiæ.

PRO intelligentia, & resolutione hujus difficultatis, advertendum est, duplex solere assignari objectum formale specificativum, unum motivum, & aliud terminativum. Illud est quod movet potentiam ad sui cognitionem, istud vero quod illius habitudinem terminat: verigratia in sententia illorum qui docent ens rationis pertinere ad objectum specificativum nostri intellectus, vel Metaphysicæ, ens reale est objectum adequate motivum nostri intellectus, vel Metaphysicæ; quia illud solum potest movere intellectum ad sui cognitionem, per speciem sui representativam: objectum vero terminativum, est ens ut sic, ut abstrahit ab ente reali & rationis, quia ad utrumque potest ferri & terminari intellectus; vel Metaphysicæ. Querimus ergo, quodnam sit objectum formale, tam motivum, quam terminativum divinæ voluntatis? In cujus difficultatis resolutione, licet sit magna sententiarum varietas, omnes tamen ad tres præcipuas reduci posse existimo.

Prima est asserentium bonum in communi, ut abstrahit a bonitate divina & creata, esse objectum formale adequate divinæ voluntatis, ac proinde bonitatem creatam ingredi objectum formale divinæ voluntatis, esse inadæquate. Ita Aureolus, Durandus & Suarez, citati hic a Salmanticensibus disp. 3. dub. 2. §. 1.

Secunda docet objectum motivum divinæ voluntatis esse solum bonitatem increatam, terminativam vero a creatam & increata bonitate præscindere, & utrique esse commune. Hanc tenent Recentiores quidam, quos sine nomine referunt Salmanticenses loco citato.

Tertia vero sententiæ quæ est communis in Schola D. Thomæ, defendit objectum formale primum, tam motivum, quam terminativum divinæ voluntatis, esse solum bonitatem increatam: bonitatem autem creatam, esse objectum dumtaxat materiale, & secundarium.

§. II.

Vera sententiæ duplici conclusione statuuntur.

1. Deo primo: Objectum formale motivum divinæ voluntatis, est sola bonitas divina & increata.

Probatur primo ex D. Thomæ hic art. 2. ubi cum secundo loco sibi obijciat, *voluntatem movet volentem, sicut appetibile appetitur: si igitur Deus velit aliquid aliud a se, movetur ejus voluntas ab aliquo alio, quod est impossibile: Respondet, Ad secundum dicendum, quod in his quæ voluntur propter finem, tota ratio movendi est finis: & hoc est quod movet voluntatem: unde cum Deus alia a se non velit nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi bonitas sua.* Quibus verbis S. Doctor & docuit, & probavit nostram conclusionem. Objectum enim motivum voluntatis est finis, quia medium, ut medium, solum est volitum ut conductum ad finem: Sed sola bonitas increata est finis voluntatis divinæ, juxta illud Proverbia. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus: Ergo illa sola est objectum motivum voluntatis divinæ.*

2. Secundo probatur conclusio. Voluntas specificatur ab objecto formali motivo: Sed divina voluntas specificari non potest a bonitate creata: Ergo nec ab illa moveri. Major constat, Minor vero probatur. Specificari ab aliquo, est ab illo pendere, cum specificatio generis dependentie sit, & specificativum habeat rationem causæ formalis, saltem extrinsecæ, respectu rei specificatæ: At divina voluntas non potest a bonitate creata pendere: Ergo nec ab illa specificari.

3. Tertio probatur: Voluntas divina se habet ad suum objectum, sicut intellectus ad suum: Sed sola veritas increata est objectum motivum divini intellectus, ut in Tractatu de attributis ostendimus: Ergo & sola bonitas increata est objectum motivum divinæ voluntatis.

4. Quarto, illud per se primo movet divinam voluntatem, quod per se primo a divino intellectu apprehenditur; obijciunt enim motivum voluntatis, est bonum apprehensum, ut docent Philosophi: Sed sola bonitas divina & increata, per se primo apprehenditur ab intellectu divino: Ergo illa sola per se primo movet divinam voluntatem.

5. Quinto, Sola divina bonitas est primum volibile, ut pote prima bonitas, & primum ens: Ergo illa sola est objectum per se primo motivum divinæ volitionis. Consequentia patet: objectum enim per se primo motivum volitionis divinæ, non potest non esse illud quod est simpliciter primum volibile.

6. Sexto, Amor Dei erga creaturas non est affectivus, sed effectivus: Ergo non allicitur, nec movetur a bonitate creata. Consequentia patet, amor enim effectivus non allicitur, nec movetur a bonitate objecti, quia eam in illo non supponit, sed ponit. Antecedens vero docetur frequenter a SS. Patribus, præsertim a D. Bernardo in Soliloquiis n. 12. ubi exponens discrimen inter amorem Dei erga nos, & nostri ad Deum: *Nos affectum (inquit) in effectu unum nos in te efficiunt. Et cap. 4. de amore divino, Non afficitur a nobis, vel ad nos, cum nos amas: nos a te, & in te, & ad te afficimur, cum amamus te.* Et D. Thomas q. sequent art. 2. dicit quod amor Dei est infusus, & creans bonitatem in rebus.

Ratio etiam id statuet, nam amor affectionis transformatur in amatum, & illi quodammodo subijcit: amor autem affectionis transformatur in amantem, & illi sua bona communicat: Sed repugnat Deum sic transformari in creaturam: Ergo & illam amore affectionis diligere.

7. Denique si addeatur conclusio ex Tractatu de caritate. Si objectum formale motivum divinæ voluntatis esset bonum ut sic, ut abstrahens a creato & increato, etiam objectum formale motivum caritatis, esset bonitas ut sic, ut abstrahens a Deo & creaturis: Sed hoc repugnat: Ergo & illud. Sequela majoris est evidens, caritas enim habet participatio divinæ volitionis & amoris, ac proinde habet eundem objectum formale motivum ac illa. Minor vero committitur docetur a Theologis in Tractatu de caritate, & minime docetur a Theologis in Tractatu de caritate, & evidenter ratione probatur. Si enim objectum formale motivum caritatis esset bonum creatum, vel bonum ut sic abstrahens a creato & increato, illa non esset virtus Theologica: nam per hoc distinguuntur virtutes Theologice a moralibus infusis & acquisitis, quod prima respiciunt immediate Deum tanquam objectum formale & specificativum; secunde vero versantur circa objectum creatum.

8. Deo secundo: objectum formale terminativum divinæ voluntatis, esse solum bonitatem divinam & increatam, non autem bonum in communi ut abstrahit a creato & increato.

Hæc conclusio iissem rationibus patet ac præcedens, & hæc insuper fieri debet. Primum, quia illud est objectum formale terminativum alicujus potentie, quod per se primo ab illa attingitur, cetera vero ratione illius: Sed fo-

la divina bonitas, cum sit primum bonum & primum volibile, ac per se primo representetur a divina essentia, ut habet rationem speciei & formæ intelligibilis; per se primo attingitur a voluntate Dei, per actum amoris & dilectionis; cetera vero bona creata, & participata, attinguntur ratione illius: Ergo illa sola est objectum formale terminativum divinæ voluntatis.

Probatur secundo conclusio: Objectum formale terminativum alicujus potentie, debet habere perfectum cum ea proportionem & commensurationem in ratione objecti: Sed bonum ut sic, ut abstrahens a creato & increato, non habet perfectum cum divina voluntate proportionem & commensurationem: Ergo non est objectum formale terminativum divinæ voluntatis. Major constat, Minor probatur. Bonum ut sic, ut abstrahit a creato & increato, est potentiale, & continet solum in potentia & in consensu, omnem rationem entitatis & bonitatis; voluntas autem divina est actus purissimus, & omnis potentialitatis expertus: Ergo bonum ut sic, ut abstrahens a creato & increato, non habet perfectum cum divina voluntate commensurationem; bene autem bonitas increata, cum illa sit actus purissimus, & perfectissimo ac actualissimo modo contineat omnem bonitatem creatam & participatam.

Tertio statuetur conclusio: Si divina bonitas non haberet vim sufficientem ad adequate terminandam voluntatem divinam, esset imperfecta in ratione objecti terminativi; non haberet enim tantam extensionem & attingibilitatem passivam ad terminandum, quantum divina voluntas habet activitatem ad volendum & amandum: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Dico tertio: Creatura sunt objectum terminativum materiale & secundarium voluntatis divinæ.

Hæc conclusio patet ex dictis, cum enim creature attingantur & amentur a divina voluntate, habent aliquam rationem objecti respectu illius: Sed non habent rationem objecti formalis, neque in movendo, neque in terminando, ut jam ostendimus: Ergo habent rationem objecti terminativi materialis & secundarii. Unde sicut ab habitu caritatis attingitur Deus, & proximus; Deus quidem tanquam terminus formalis, & tanquam ratio attingendi proximum: proximus vero ut objectum materiale & secundarium: ita de creaturis, respectu amoris divini, cuius caritas est participatio, dicendum est; quod scilicet solum ut objecta materialia & secundaria attingantur, ratione nimirum bonitatis divinæ quæ participant, vel representant.

§. III.

Substantis objectiones.

Obijcies primo contra primam conclusionem. Augustinus 11. de Civit. c. 21. circa illa verba, *Dicit Deus, fiat lux, & facta est lux, sic ait: Si quisquis dicit, fecerit? Deus est: si per quibus fecerit? Dicit, fiat lux facta est: si quare fecerit? quia bona est.* Ex quibus verbis hoc potest formari argumentum. Quando Augustinus dixit, quod Deus fecit lucem, quia bona est, id quia aliquam causalitatem importat: Sed non potest aliud genus causalitatis importare, quam allicentis & moventis: Ergo ex mente Augustini bonitas creata allicet & movet voluntatem divinam, & consequenter objectum formale motivum divinæ voluntatis, non est sola bonitas increata, sed etiam creata, vel abstrahens ab utraque.

Respondeo primo, negando Majorem, nam ly *quia*, in sensu Augustini, nullam genus causalitatis importat, sed conditionem tantum requisitam ut lux a Deo fieri possit. Cum enim Deus non sit auctor mali, ut aliquid fiat a Deo, bonitas necessario requiritur: Vel aliter explicari potest propositio Augustini, Deum nempse fecisse lucem, quia bonam: id est quia utrumque ad bonum universi, & ad creaturam rationalem, vel rationalem creaturæ, sit finis amoris Dei, vel efficientie ejus activæ; fed dumtaxat passivæ, & effectus a Deo facti.

Obijcies secundo: In Deo non solum invenitur amor sui, sed etiam virtutes morales, quales sunt iustitia & misericordia: At illæ virtutes non possunt in Deo subsistere, si sola bonitas increata sit objectum formale motivum divinæ voluntatis: Ergo &c. Minor probatur: Objectum formale motivum illarum virtutum, non est bonum increatum, sed creatum: objectum enim misericordie, est aliena miseria ut sublevanda; objectum vero justitiæ, alienum jus ut servandum.

Confirmatur: Divina bonitas specificat amorem quo Deus seipsum diligit: Ergo non potest specificare attributum misericordie & justitiæ. Consequentia patet, cum enim illa attributa virtualiter distinguantur ab amore divino, debent habere diversa objecta specificativa, virtualiter scilicet distincta ab objecto specificativo divini amoris.

Ad objectionem respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod li-

et objectum formale motivum iustitiae & misericordiae creatae, sit misericordia aliena, ut sublevanda, & ius alienum servandum; quia ob sui limitationem, non repugnat illis specificari, & moveri a bonitate & honestate creatae: respectu tamen misericordiae & iustitiae divinae non ita se res habet, cum repugnet illa attributa specificari & moveri a bonitate creatae; sed misericordia divina movetur a divina bonitate, prout est ratio miserandi, & iustitia ab eadem bonitate, prout est Deo ratio premiandi, quod praestat divina bonitas; prout continet eminenter honestates objectivas misericordiae & iustitiae creatae.

17 Ad confirmationem dicendum, bonitatem divinam absolute simpliciter, & ut Deo convenientem, considerare & specificare dilectionem Dei; respectivo vero consideratam, & prout est ratio remunerandi, & subveniendi alienae misericordiae, specificare attributum iustitiae, & misericordiae: quae diversitas sufficit, ut specificativa horum attributorum, virtualiter differant a specificativo divini amoris.

18 Objectus tertio: Merita movent voluntatem premiandis, eam inclinandi ad tribuendum praemium: Ergo merita nostra apud Deum movent ejus voluntatem, eamque inclinant ad premiandum, & consequenter objectum motivum divinae voluntatis; non est sola bonitas increata, sed etiam honestas, & bonitas moralis quae in actibus nostris meritoriiis invenitur.

Respondeo, concessio Antecedente, distinguendo Consequens. Ergo merita nostra movent Dei voluntatem, ut in seipsis considerata, nego: ut in divina bonitate contenta, concedo.

19 Dices, Merita ut in Dei bonitate contenta, non habent rationem meriti, cum divina bonitas meritum esse non possit: Ergo si solum movent, ut in Dei bonitate contenta, non movent divinam voluntatem ut merita, & consequenter non salvatur honestas iustitiae in divina voluntate.

Respondeo distinguendo Antecedens, ut in Dei bonitate contenta formaliter, concedo: eminenter, nego: Et sub eadem distinctione, distinguo Consequens, & nego Consequentiam. Etenim ut in divina voluntate honestas iustitiae salvetur, sufficit illam moveri a bonitate divina, ut eminenter merita nostra continent, cum ex hac sola motione sufficienter distinguatur a quavis alia virtute.

20 Dices rursus: Sicut merita movent Dei voluntatem ut praemiat, ita demerita illam movent ut puniat: Atqui demerita non movent ut in Dei bonitate contenta, sed ut in seipsis inspecta: Ergo idem est dicendum de meritis. Probat Minor: Demerita, utpote moraliter mala, nec formaliter, nec eminenter continentur in divina bonitate; Ergo non possunt movere divinam voluntatem, ut in Dei bonitate contenta.

Respondeo, concessio Majori, negando Minorem. Ad probationem dicatur dupliciter posse considerari demerita: uno modo entitative, alio modo secundum honestatem objectivam, sub qua iustitiam punitivam specificant. Primo modo inspecta, sunt mala, & per consequens non contenta in divina bonitate. Secundo autem modo sumpta, non sunt mala, sed bona objective. Nam sicut Deus, entitative supra bonitas est, prout autem terminat odium, objective malus est. Ita demerita, licet entitative sint mala, prout tamen iustitiam punitivam specificant, objective bona sunt; ac per consequens sic sumpta possunt in divina bonitate eminenter contineri, & possunt sic contenta ad puniendum movere.

21 Objectus quarto: Si Deus in amore creaturarum rationalium, haberet pro fine, & objecto motivo suam bonitatem; illas non amaret amore amicitiae, sed concupiscentiae: Consequens est falsum, & contra D. Thomam a. 2. q. 23. art. 1. Ergo &c. Sequela Majoris probatur: Si Deus in amore creaturarum rationalium haberet pro fine & objecto motivo suam bonitatem, amaret illas prout seipsum: Sed amare aliquid propter se, est illud amare amore concupiscentiae: Ergo Deus creaturas rationales non amaret amore amicitiae, sed concupiscentiae.

Respondeo, negando sequela Majoris, ad cuius probationem, distinguo Majorem. Amat creaturas rationales propter seipsum, id est propter commodum & utilitatem suam, nego. Propter seipsum, id est propter suam bonitatem qua in nobis bona causat, & ordinat nos in seipsum tamquam in ultimum finem, concedo. Similiter distinguo Minorem, distinctione Majoris, & nego Consequentiam. Ut enim creaturae rationales terminant amicitiam Dei, non requiritur quod amentur propter se tamquam propter ultimum finem, alias omnis amicitia circa homines esset moraliter defectuosa, quia constitueret ultimum finem in creatura. Sufficit ergo ad amicitiam, quod amicus velit bonum amico propter seipsum, eo modo quo ille est capax, & secundum regulas honestatis, & condecencie: & quia creatura non est capax quod sit finis Dei, neque perfectio illius, sed potius ejus perfectio consistit in ordinari ad ipsum Deum tamquam in ultimum finem, & ab illo perferri; hinc est quod salvatur perfecta amicitia Dei ergo homines, licet Deus amet illos propter se tamquam propter ultimum finem; quia cum maximum bonum nostrum

sit ordinari in Deum tamquam in ultimum finem, amando nos in ordine ad seipsum, amat nos propter bonum nostrum.

Objicies quinto: Si ob aliquam rationem bonitas divina esset objectum formale motivum divinae voluntatis, & non creaturae, esset quia bonitas divina habet rationem finis, creaturae vero sunt media ad eam ordinata; Sed falsum est quod creatura habeat rationem finis in ordine ad bonitatem divinam: Ergo haec ratio falsum supponit. Major constat ex supra dictis, Minor probatur. Etenim aliquid habet rationem mediae, quatenus conducit ad finem affectuonem: Sed creaturae non conducunt ad affectionem bonitatis increatae, cum illa non dependeat a creaturis: Ergo non habent rationem mediae in ordine ad illam.

Respondeo, concessio Majori, negando Minorem, ad cuius probationem dicendum est, in mediis duplicem respectum ad finem reperiri: nempe dependentiam sine in ordine intentionis quatenus in illo ordine amantur ratione finis; & condecenciam ad finem, & causalitatem ejus, seu influxum in ipsum, in ordine executionis. Creatura ergo respectu Dei non sunt media sub utraque ratione, alias Deus finis independens non esset; sed tantum sub prima, quatenus diliguntur ratione bonitatis divinae, ut participanda a creaturis: quia tamen divina bonitas est omnino a creaturis independens, creaturae non habent respectu illius habitudinem conducentem, aut habitudinem causalem.

§. III.

Alia argumenta solvantur.

Contra secundam conclusionem, in qua statuitur, quod objectum formale terminativum divinae voluntatis, est etiam bonitatem divinam & increatam, non vero bonum ut sic, ut abstrahens a creato & increato, arguitur primo. Objectum adequate terminativum alicujus potentiae, continere debet omnia objecta particularia quae possunt ab illa attingi, & de illis predicari, ut patet inductione facta in omnibus potentis, & habitibus: Sed divina bonitas non habet illas condiciones, illa enim continet creaturas, ad quas divina voluntas se extendit, nec de illis predicatur, bene autem ratio boni ut sic, ut abstrahens a creato & increato: Ergo haec, & non illa est objectum adequate terminativum voluntatis divinae. Ad id potest, quod ratio boni ut sic, est prior bonitate divina & increata, utpote magis abstracta & universalis.

Respondeo distinguendo Majorem, debet contineri omnia objecta particularia, continentia formali, aut eminenti, concedo Majorem: continentia determinate formali, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Bonitas divina non continet bonitatem creatam, continentia formaliter, transeat: continentia casuali, & eminenti, nego. Cum enim sit prima causa, & prima mensura totius bonitatis creatae & participata a rebus, eminentissimo & actualissimo modo continet omne bonum creatum ad quod divina voluntas se extendit.

Ad illud quod subiungitur, nempe quod objectum formale debet predicari de omnibus objectis materialibus, etiam distinguendum est: debet predicari, vel in recto, vel in obliquo, concedo: in recto semper, nego. Ut constat in Theologia, cuius objectum formale adequatum est Deus sub ratione Deitatis, qui tamen non predicatur in recto, sed tantum in obliquo, de Angelis & hominibus, aliique objectis materialibus ab ipsa consideratis.

Ad aliud quod additur, dicendum est, quod ratio boni ut sic non est prior bonitate divina, prioritate perfectionis, sed tantum prioritate praedicationis. Quando enim praecipuum analogatum continet perfectionem omnium aliorum, ratio communis non est perfectior illa: ut patet in Emo, cuius ratio communis non est prior, nisi tantum praedicatione nominis; quia scilicet predicatur de omnibus analogatis. Ratio autem objecti voluntatis divinae, debet esse prima prioritate perfectionis; quia bonum in quantum perfectum, terminat actum voluntatis, non autem in quantum abstractum.

Arguit secundo contra eandem conclusionem. Voluntas divina vult & amat creaturas, non solum quatenus sunt in Deo, & prout in divina bonitate continentur, sed etiam ut sunt in se ipsis; ut enim docet D. Thomas hic art. 3. ad 4. voluntas fertur ad ipsas res ut sunt in se ipsis: Ergo creaturae ratione sui ipsarum divinam voluntatem, & non solum ratione bonitatis divinae, & consequenter ratione sui pertinent ad ejus objectum formale terminativum.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam. Licet enim Deus non solum velit & amet suam bonitatem, sed etiam creaturas, secundum ultimas illarum differentias, non tamen amat illas propter seipsas, nec propter creatam bonitatem quam in se habent; sed propter bonitatem increatam qua ab eis participatur, sicut licet illas cognoscat in seipsis distincte, & in particulari; non tamen immediate, sed mediante essentia divina, in qua tam

tamquam in causa, eminentissimo, & perfectissimo modo continentur, ut in Tract. de scientia Dei disp. 2. art. 1. & a. fufe declaravimus.

27 Arguitur tertio: Fides, spes, caritas, sunt participationes cognitionis & amoris divini, & tamen, etsi earum objectum formale motivum sit divinum, non tamen illarum objectum formale terminativum. Nam fides v.g. ex motivo divinae revelationis credit non solum mysterium Trinitatis & Incarnationis, sed etiam carnis Resurrectionem. Et caritas ex motivo divinae bonitatis, non solum diligit Deum, sed etiam creaturas: Ergo idem de divina cognitione, & volitione dici debet.

28 Respondeo, negando Antecedens, quantum ad secundam partem: nam in virtutibus Theologicis, non solum ratio motiva, seu *sub qua*, sed etiam ratio *quae*, seu terminativa, debet esse divina formaliter; quia ratio *quae* & *sub qua* debent inter se proportionari. Unde objectum formale terminativum fidei, est Deus sub ratione primi veri, & objectum formale terminativum caritatis, Deus sub ratione homini boni, non vero aliquid abstrahens a Deo & creaturis. Neque obstat quod fides se extendat ad mysteria creata, & caritas ad dilectionem proximi, quia talia objecta non attingunt nisi in ordine ad Deum, & ratione habitudinis quam dicunt ad illum, nisi quatenus in eis aliquid divinae veritatis aut bonitatis relucet.

29 Arguitur quarto contra ultimam conclusionem. Si creaturae essent objectum materiale terminativum divinae volitionis, sequeretur quod volitio Dei libera a creaturis dependeret; & quod ex creaturis aliqua perfectio Deo accederet: Utrumque est falsum, ut patet: Ergo &c. Sequela Majoris quantum ad primam partem, probatur. Illud dependet ab alio quod sine illo neque existere: Sed si creaturae sint objectum materiale divinae volitionis, amor Dei liber, absque creaturis dilectis existere non potest: Ergo ab illis dependet. Secunda etiam pars suadetur. Quilibet potentia perficitur per hoc quod se extendat ad objecta particularia, ut patet in scientia, qua tantum est perfectior, quanto ad plura objecta particularia & materialia se extendit: Ergo si creaturae sint objecta materialia & secundaria divinae volitionis, amor divinus per extensionem ad illas perficitur, & sic ex creaturis aliqua perfectio Deo accrescet.

30 Respondeo, negando sequela Majoris, quantum ad utramque partem. Ad probationem primam, nego Majorem: quod enim unum non possit existere sine alio, non semper oritur ex dependentia, sed quandoque ex sola connexionem; ut constat in relativis, quorum unum sine alio nequit existere, & tamen unum ab altero non dependet cum sint simul cognitione & natura. Constat etiam in divina omnipotentia, qua non potest existere sine possibilitate creaturarum, & tamen non dependet ab illis, ac proinde ex eo quod amor liber efficax creaturarum, sub ratione amoris liberi, non creaturis non datur, male colligitur dependentia illius a creaturis existentibus, aut futuris. Ad probationem secunde partis, distinguo Antecedens, quilibet potentia perficitur per extensionem ad objecta particularia, quando in objecto primario non relucet infinita perfectio, concedo: quando relucet, nego. Cum igitur in objecto primario divina voluntas, reluceat summa & infinita perfectio, non potest perfici ex amore creaturarum, & extensione ad objecta materialia & secundaria.

31 Instabis: In objecto specificativo voluntatis creatae, omnis ratio bonitatis reperitur: ejus enim objectum specificativum est bonum ut sic, quod continet omnem bonitatem creatam & increatam, & tamen hoc non tollit, quin per extensionem ad objecta materialia & secundaria perficiatur: Ergo similiter, etsi in objecto specificante voluntatem divinam, continetur omnis perfectio, hoc non obstat, quin ei ex amore creaturarum, aliqua perfectio possit accrescere.

32 Respondeo, concedendo Antecedens, & negando Consequentiam, & pariter. Ratio discriminis est, quia licet bonum in communi, quod est objectum specificativum voluntatis creatae, continet omnem perfectionem suorum particularium objectorum, continet tamen illam solum confuse, & imperfecte; non vero actu, distincte, & perfecte, & ideo acquirit novam perfectionem ratione sui actus novi, & ex eo quod de novo, expresse, & directe ad particulare objectum terminatur. In divina vero voluntate fecus contingit, quia divina bonitas actualissime & eminentissimo modo continet omnem rationem bonitatis; imo bonitates creatas perfectiori modo continet, quam in ipsis creaturis experiantur. Unde ex eo quod divina voluntas ad ipsam divinam bonitatem terminetur, habet omnem excogitabilem perfectionem intra lineam voluntatis, & consequenter ex eo quod ad creaturas terminetur, nullis ei accrescit perfectio.

33 Arguitur ultimo contra eandem conclusionem. Creaturae non possunt terminare divinam volitionem: Ergo neque esse ejus objectum materiale terminativum. Consequentia Theol. Gener. Tom. I.

patet. Antecedens probatur. Quod non est bonum, non potest terminare volitionem divinam, sicut quod non est visibile, non potest actum potentiae visivae terminare; & similiter de aliis objectis cujusvisque potentiae, vel habitus: Sed creatura non sunt bona ante volitionem divinam, cum illa sit causa totius bonitatis & perfectionis in rebus, ut supra retulimus ex D. Thomae: Ergo nequeunt illam terminare.

Respondeo, negando Antecedens: ad cuius probationem, distinguo Majorem. Quod non est bonum in aliquo priori *in quo*, non potest terminare divinam volitionem, concedo. Quod non est bonum, solum pro aliquo priori natura & instanti *a quo*, nego. Similiter distinguo Minorem; creaturae non sunt bona ante divinam volitionem, si *ante* dicat prioritatem instantis *a quo*, concedo: si dicat prioritatem instantis *in quo*, nego.

Explicatur, sicut si potentia visiva esset efficax ad faciendum suum objectum, etsi pro priori *a quo* non intelligeretur objectum existens ante visionem, quia tamen poteretur in re, in eodem instanti in quo ferret ipsa visio, tamquam terminus ejus, illa tunc esset notitia intuitiva, quia terminaretur ad re, ut existens. Ita similiter dicendum est de volitione divina: licet enim illa presupponatur prioritate *a quo* ad bonitatem creatam quam causat, haec tamen non impedit quin ad illam possit terminari, quia ad hoc sufficit, quod talis bonitas ponatur in rebus, pro eodem signo, & instanti *in quo*.

Vel secundo respondeo, quod sicut in intellectu distinguuntur dictio & contemplatio: dictio tamquam faciens verbum, contemplatio vero ut intelligens in verbo dicti objectum. Ita in voluntate divina potest distinguere, quod sit productiva bonitatis creatae, & quod sit volitiva illius, & prima ratio presupponitur ut faciens objectum, secunda vero ut amans objectum jam factum, quia etsi utraque ad voluntatem pertinet, non tamen eodem modo, sicut de distinctione & contemplatione respectu intellectus, communiter docent Philosophi in libris de anima.

ARTICULUS II.

An Deus diligat se necessario, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium?

Suppono primo, quod amor alicujus objecti duobus modis potest dici & esse necessarius. Primo quoad specificationem, quando scilicet voluntas est ad illud ita determinata, ut non possit illud odio habere, sed si in illud tendat, debeat in illud ferri per actum perfectionis seu amoris: qualiter voluntas nostra est determinata ad bonum ut sic, & ad beatitudinem in communi. Alia dicitur necessitas quoad exercitium, quando scilicet voluntas ita est determinata circa aliquod objectum, ut non possit ab illius amore cessare: quo pacto Beati necessitantur in patria, ad Deum semper & continuo diligendum.

Suppono secundo, quod Deus suam bonitatem diligit necessario, saltem quoad specificationem; cum enim in illa nulla ratio mali seu inconvenientis proponi possit ab intellectu divino, si aliquem actum voluntatis eliciat circa illum, debet esse actus amoris & perfectionis. Solum ergo restat difficultas, utrum etiam deum diligat necessario quoad exercitium; & an ratio qua D. Thomas utitur hic art. 3. efficaciter id ostendat.

§. I.

Duplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

Dico primo, Deum propriam bonitatem diligere necessario, utraque necessitate: id est, & quoad specificationem, & quoad exercitium.

Probatur conclusio, Primo quia Spiritus Sanctus procedit ex amore divinae bonitatis: Atqui processio Spiritus Sancti non est contingens, sed omnino necessaria: Ergo & amor divinae bonitatis.

Secundo, Deus necessario & essentialiter est bonus: Sed amor bonitatis divinae ad beatitudinem Dei requiritur: Ergo talis amor est omnino necessarius in Deo.

Tertio, Omnis perfectio quae in creaturis reperitur, si imperfectioem in suo conceptu essentialiter non dicat, convenit Deo; alias summe perfectus, essentialiter non esset; Sed amor bonitatis divinae in creatura intellectuali invenitur, & in suo conceptu formali non dicit imperfectioem: Ergo essentialiter convenit Deo, & consequenter non potest non convenire. Ex quo ulterius sequitur, illum esse necessarium, nempe quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium. Quo argumento usus est D. Thomas 1. cont. Gen. cap. 8. in fine.

Dices, si haec ratio varet, probaret etiam quod amor creaturarum necessario est in Deo, quia etiam talis amor reperitur in creatura rationali, & imperfectioem non dicit; alias nec libere posset Deo convenire.

Sed negatur sequela, ad cuius probationem dicendum est, quod licet amor creaturarum non dicat imperfectioem in absoluta sui convenientia, bene tamen in sui convenientia

necessaria & essentiali; quia maxima imperfectio est, subiectum necessitati ad amorem ab objecto finito & limitato.

40 Dico secundo, rationem D. Thomae efficaciter ostendit, Deum amare se necessario, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium.

Probatur conclusio explicando illam rationem: Sic ergo habet S. Doctor hic art. 3. Voluntas divina necessarium habitudinem ad bonitatem suam, quae est proprium eius obiectum: unde bonitatem suam Deus ex necessitate vult, sicut et voluntas nostra vult habitudinem, & qualiter alia potentia habet necessarium habitudinem ad proprium & principale obiectum, sicut visus ad colorem, quia de sui ratione est ut in illud tendat. Ex quibus verbis sic potest formari ratio. Quilibet potentia ad suum obiectum primarium debite applicatum, omnique impedimento secluso, fertur necessario, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium, ut constat in potentia visiva, respectu coloris lucidi, & in nostra voluntate, respectu beatitudinis: Sed obiectum formate primarium voluntatis divinae, est divina bonitas, et cognitio clara intuitiva, & comprehensiva applicata, ipsique identificata, non potest impedimentum adesse: Ergo suam bonitatem Deus diligit necessario utraque ratione necessitate.

41 Altere propoiti potest ratio D. Thomae, & sic formari. Quilibet potentia habet necessariam habitudinem ad suum obiectum, iuxta suam naturam: Ergo & divina voluntas secundam suam naturam debet dicere necessariam habitudinem ad proprium obiectum: Sed natura voluntatis divinae est ferri ad obiectum in actu secundo, cum sit actus purus, omnique potentialitatis expertus: Ergo de ratione illius est attingere obiectum necessario, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium.

§. II.

Solvuntur objectiones.

42 Obijcies primo contra primam conclusionem. D. Thomas de potentia q. 10. art. 2. ad 5. docet Spiritum Sanctum libere procedere: Sed Spiritus Sanctus procedit ex amore divinae bonitatis: Ergo talis amor est liber, non vero necessarius.

Respondet D. Thomae debere intelligi de libertate, ut opponitur coactioni, non vero ut opponitur necessitati: quia voluntas, ut dicitur i. 2. q. 6. art. 4. in nullo actu potest cogi, licet in aliquibus necessitari possit.

43 Obijcies secundo: Modus operandi perfectior est Deo attribuendus: Sed perfectior modus operandi est operari libere, & cum dominio sui actus, quam necessario, & sine tali dominio: Ergo Deus non necessario, sed libere seipsum diligit.

Respondet, concessa Majori, distinguendo Minorem, Perfectior modus operandi est operari libere: respectu obijcti limitati, & in quo non relucet omnis ratio boni, concedo Minorem. Respectu obijcti infiniti, in quo relucet ratio summi boni, adaequantes totam capacitatem voluntatis, nego Minorem. Vel etiam dici potest, quod modus operandi libere est perfectior modo operandi necessario, quando talis necessitas oritur ex imperfecta cognitione obijcti, ut contingit in brutis: secus vero quando procedit ex perfectissima cognitione obijcti in quo apparet ratio summi boni, ut contingit in amore Dei & beatorum.

44 Obijcies tertio contra secundam conclusionem: Obiectum ut obiectum, solum habet specificare potentiam, ac proinde illam solum determinare, & necessitate quoad specificationem, non vero quoad exercitium: Ergo ex eo quod voluntas divina necessarium habet habitudinem ad bonitatem suam, quae est proprium eius obiectum, non recte inferitur, Deum se amare necessario, tam quoad specificationem, quam quoad exercitium.

45 Respondet primo: Quod licet obiectum secundum se absolute consideratum, habeat solum specificare potentiam, & eam determinare ac necessitate quoad specificationem, si tamen illud sit debite applicatum, & omni impedimento caret, ut contingit in proposito, illam determinat ac necessitat, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium. Ut constat in exemplo coloris debite applicati potentiae visivae, quo utitur D. Thomas, & in essentia divina clara visa, quae quia est obiectum debite applicatum voluntati Beatorum, illam determinat, & necessitat ad amorem beatificum, qui necessarius est non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium.

46 Respondet secundo, dato Antecedente, negando Consequentiam: quia, ut supra dicebamus, quilibet potentia habet necessariam habitudinem ad suum obiectum, iuxta suam naturam & conditionem: unde si illa sit actus purus, & semper debeat ferri in actu secundo ad suum obiectum, necessitat, & determinat ad illud, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium: & ideo cum divina voluntas sit actus purus, & omnis potentialitatis expertus; ex eo quod illa necessitam habeat

habitudinem ad suum obiectum, recte inferitur Deum suam bonitatem amare necessario, tam quoad specificationem, quam quoad exercitium.

ARTICULUS III.

An Deus diligat necessarium creaturas existentes & futuras?

§. I.

Quibusdam praemissis difficultatibus resolvitur.

47 Circa hanc difficultatem multiplex versatur sententia. Prima est aliquorum quos suppresso nomine refert D. Thomas 2. contra Gent. cap. 23. afferentium Deum necessario quoad specificationem, & quoad exercitium diligere creaturas existentes. Quam sententiam dicit Ferrarensis tenuisse Aristoteles, Avicenna, & Commentatorem, afferentes Deum non operari ex arbitrio libero, sed ex necessitate naturae. Secunda sententia est aliorum afferentium (ut dicitur Salmanticenses) Deum velle creaturas existentes necessario quoad specificationem, non quoad exercitium. Tertio alii dicunt, Deum nec libere, nec necessario diligere creaturas futuras. Alii denique utramque libertatem respectu creaturarum existentium, & futurarum, in divina voluntate, agnoscunt. Pro resolutione

Dico primo: Deum non solum amare res existentes, sed etiam futuras.

Probatur primo: Praedestinatio electorum est ab aeterno, & ante mundi constitutionem, ut dicit Apostolus, ac proinde non terminatur ad creaturas ut existentes, sed ut futuras: At in praedestinatione includitur specialis Dei dilectio erga electos, iuxta illud Malach. 1. Jacob dilexi, & Jerem. 31. in caritate perpetua dilexi te. Item Psalm. 102. dicitur quod misericordia Dei erga electos est ab aeterno, usque in aeternum: id est (ut explicat SS. Patres) ab aeterno praedestinatio, usque in aeternum glorificationis: Ergo amor Dei terminatur non solum ad creaturas existentes, sed etiam ad futuras.

Probatur secundo: Diligere est velle bonum: Sed Deus rebus futuris vult aliquod bonum, scilicet existentiam in aliqua differentia temporis habendam: Ergo illas diligit, Adde quod creatura futura, cum dicant ordinem ad existentiam: sunt bona bonitate formalis, ac proinde obiectum congruum divinae dilectionis.

Dico secundo: Deum non amare necessario, sed libere, creaturas existentes, aut futuras.

Probatur primo: Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suae, ut ait Apostolus ad Ephes. 1. At quod ex consilio operamur, non volumus necessario, sed libere (inquit D. Thomas hic art. 3. in argumento sed contra) Ergo Deus non ex necessitate, sed libere diligit creaturas existentes, aut futuras.

Probatur secundo: Si Deus necessario diligeret creaturas, mundus fuisset ab aeterno: Sed hoc est contra fidem, ut constat ex illo Genes. 1. In principio creavit Deus caelum & terram: Ergo &c. Sequela Majoris est evidens: Tum quia libertas creationis sumitur ex libertate voluntatis, quae est primum liberum, & ex qua ad alias potentias omnis derivatur libertas. Tum etiam quia cum potentia Dei exaequens, non possit efficacia eius voluntati resistere, si necessario divina voluntas vellent creaturas, necessario etiam potentia eius executiva illas produceret, & consequenter ab aeterno, & non in tempore.

48 Probatur tertio. Ad perfectionem divinae voluntatis pertinet amare quodlibet obiectum, secundum merum ipsius: Sed nulla creatura exigit amorem necessarium, tum quia non est bonum infinitum, tum etiam quia non habet necessariam connexionem cum Deo: Ergo nulla creatura necessario ab illo diligitur.

Denique eadem veritas suaderi potest ratione D. Thomae hic art. 3. Ea quae sunt ad finem, volentes finem, non volumus necessario, nisi talia sint ut sine illis finis subsistere nequeat. Quia enim ad conservationem vitae, cibum necessarium est, volentes conservationem vitae, necessario volumus cibum: & contra quia ad iter agendum equus non est necessarius simpliciter, volens iter agere, non ideo necessario vult equum. Sed bonitas divina, quae a Deo amatur ad finem, a creaturis non dependet, & sine illis potest subsistere: Ergo Deum velle creaturas, non est necessarium, sed liberum.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

49 Obijcies primo contra primam conclusionem. In tantum Deus diligit creaturas, in quantum illis communicat esse & bonitatem: Sed rebus futuris, Deus nec esse, nec bonitatem communicat: Ergo eas non amat.

Respondet cum D. Thomae 3. ad Annibal. distinet 38. quod

quasi unica art. 3. quod dilectio divina creaturarum dupliciter potest accipi: uno modo pro actu dilectionis interiori, alio modo pro actu exteriori. Diligere primo modo, idem est ac velle creaturae bonum, suo tempore ponendum in executione: secundo modo, est velle bonam actum, seu actualiter illi bonum impendere. Amor primo modo consideratus dicit intentionem ponendi creaturas in executione, secundo vero modo importat actuale illarum efficientiam: unde primo modo consideratus, est ab aeterno & secundo vero modo, solum in tempore, non ex parte actus, sed ex parte terminationis, ut infra dicemus. Ad argumentum ergo in forma respondeo, distinguendo Majorem: In tantum Deus diligit creaturas, in quantum illis communicat esse: amore externo, & effectivo existentiae illarum, concedo. Amore interno, & decretivo futuritionis illarum, nego. Ad hanc enim amorem sufficit quod Deus decreverit communicare creaturis bonitatem & existentiam in aliqua duratione futura.

50 Obijcies secundo contra secundam conclusionem: Deus amat necessario suam bonitatem infinitam: Ergo & creaturas. Consequenter probatur primo, quia ille qui vult finem, ex suppositione talis voluntatis, necessario vult media ad illum ordinata: unde cum divina bonitas sit finis creaturarum, si Deus illam necessario diligit, non potest libere amare creaturas. Secundo probatur idem Antecedens: Deus eodem actu quo amat necessario suam bonitatem, ut est finis creaturarum, amat etiam creaturas, ut media ad illum ordinata: Sed idem actus non potest simul esse necessarius & liber: Ergo Deus non potest libere diligere creaturas.

51 Respondeo negando Antecedens, ad cuius primam probationem, distinguo Majorem: Qui vult finem dependentem a mediis, concedo: ab illis independentem, nego. Licet autem divina bonitas sit finis creaturarum, ab illis tamen non dependet. Ad secundam probationem dicendum est, quod idem actus divina voluntatis, etiam virtualiter indifferens, ob suam eminentiam potest simul esse necessarius & liber, secundum diversas illius terminationes: necessarius quidem, per ordinem ad divinam bonitatem, ut obiectum primarium; liber vero, per ordinem ad creaturas, tamquam obiecta materialia & secundaria, ut constat ex dicendis disputatione sequenti.

52 Obijcies tertio: Sicut Deus alia se se intelligit, intelligendo essentiam suam, ita etiam alia se se vult, volendo bonitatem suam, ut ait D. Thomas hic art. 2. ad 2. Sed creatura a Deo necessario cognoscitur in essentia divina tamquam in causa: Ergo & necessario ab illo diligitur.

53 Respondeo, data Majori, distinguendo Minorem: Creatura a Deo necessario cognoscitur, creaturae possibiles, concedo: existentes, vel futurae, nego. Licet enim scientia rerum possibilem in Deo, quae simpliciter intelligentiam nuncupatur, sit naturalis & necessaria, utpote antecedens omne decretum divinae voluntatis; scientia tamen futurorum & existentium, cum sit in iure decreto, ac in eo fundata, est libera, ut in Tractatu de scientia Dei ostendimus.

54 Dices, ex hoc sequi, quod saltem Deus amet necessario creaturas possibiles, sicut illas necessario cognoscit: quod tamen communiter non admittunt Thomistae, ut constat ex dicendis articulo sequenti.

Sed negatur sequela, quia creaturae possibiles habent veritatem, & cognoscibilitatem necessariam, ratione cuius possunt terminare scientiam Dei naturalem & necessariam, nulla tamen est in eis bonitas, saltem formalis, per quam actum divini amoris terminare possint, ut patebit ex dicendis articulo sequenti.

ARTICULUS IV.

An Deus amet creaturas possibiles?

§. I.

Praemissa.

55 Suppono primo, quod status purae possibilitatis nihil est aliud quam non repugnantia rei ad essendum, five indifferentia ad existendum vel non existendum, cum negatione existentiae pro quacumque tempore differentia. In qua descriptione tria exprimentur ad statum purae possibilitatis alicuius rei requisita. Primum est, quod illa nullam includat repugnantiam ad essendum: quare quod homo sit equus, non cadit sub statu possibilitatis, quia implicat, seu repugnat talis connexio hominis cum equo; secus tamen alius mundus qui repugnantiam non involvit ut esse possit. Secundo dicit, cum negatione existentiae, ut rem mere possibilis distinguatur a re existente, & possit extra causas. Tertio additur, pro quacumque differentia temporis, ad distinguendum rem mere possibilis a futura, quae licet actualiter existentiam non habeat in propria mensura, illam tamen habebit in aliqua differentia temporis. Ex quo inferes, quod licet res mere possibilis non sit aliquid reale positive, quia non habet, nec unquam habi-

tura est existentiam: est tamen ens reale obijctive, quatenus potest habere realem existentiam; in quo differt ab ente rationis quod est incapax realis existentiae, & solum habet esse obijctivum in intellectu fingente, & illud cognoscente ad modum entis realis.

56 Suppono secundo, quod de creaturis possibilibus possimus loqui dupliciter: vel secundum quod sunt in Deo, & virtualiter in omnipotentia divina continetur, & secundum hanc rationem, dicit Augustinus quod fuit ipsa creatrix essentia: vel secundum esse possibile proprium, & distinctum ab omnipotentia Dei, quatenus scilicet considerantur secundum sua praedicata quidditativa, quae licet nihil actu sint, quantum ad existentiam, sunt tamen aliquid reale obijctive, ut antea dicebamus. In praesenti ergo non loquimur de creaturis possibilibus primo modo: ut sic enim certum est apud omnes, eodem amore amari a Deo, quo ipse seipsum diligit; siquidem prout sic considerate, sunt impletus Deus, sed loquimur de illis secundum modo consideratis, & quaerimus, an illo esse obijctivo in quo cognoscuntur ab intellectu divino, amantur etiam a divina voluntate? Quod ut magis explicetur, & status difficultatis magis aperitur,

Suppono tertio tamquam certum apud omnes, Deum possibile non amare amore efficaci, seu effectivo: id enim Deus diligit amore praedicto, cui communicat aliquid bonum: At pare possibilibus nullam bonitatem communicat, cum decreverit illa nunquam extra causas ponere: Ergo illa non diligit amore efficaci, seu effectivo. Solum ergo difficultas est, an ad creaturas possibiles terminetur voluntas divina per amorem simplicis complacentiae.

Praeterea affirmativam tenent Scotus, Fonseca, Valquez, Arzabal, Herice, Ruiz, alique Recentiores, quibus ex Thomistis adheret Marcus a Serra in Commentario art. 2. quae sequi. Negantem vero communiter defendunt alii discipuli D. Thomae, quibus subscribit Suarez in Metaph. disput. 30. sect. 16.

§. II.

Resolutio difficultatis.

Dico igitur: Creaturae possibiles nullo modo amantur a Deo.

Hanc conclusionem probant aliqui, primo quia amor Dei erga creaturas non est affectivus, sed effectivus, & infundens bonitatem in rebus, ut docet D. Thomas quae sequenti art. 2. Unde cum circa possibilia, in quantum huiusmodi, Deus nihil efficiat, & nullam eis perfectionem aut bonitatem infundat, illos colligit Deum non amare creaturas possibiles. Secundo probant, ex eo quod amare est velle bonum: Sed Deus nullum bonum vult creaturis possibilibus, cum decreverit nunquam illas ponere extra causas, in quo includitur carentia omnis boni; Ergo illas non diligit. Tertio probant, quia obiectum amoris est bonum: creatura autem possibiles carent omni bonitate, quia nec existunt, nec dicunt ordinem ad existentiam ut in aliqua differentia temporis habendam: Ergo non diligitur a Deo.

Verum tres illae rationes quibus illi Recentiores praecipue innuntant, non videntur efficaces, nec solidae, quia duae prime solum probant Deum non diligere res possibiles amore efficaci, seu effectivo, quod concedunt Adversarii, non tamen ostendunt, voluntatem divinam per amorem simplicis complacentiae ad eas non terminari; de quo solum procedit praesens difficultas & controversia, ut intertalia suppositione annotavimus. Tertia vero supponit falsum, vel saltem aliquid dubium & incertum, quod scilicet res mere possibilis, in statu mere possibilitatis considerate, omni bonitate careant: quamvis enim certum sit, illas non esse bonas simpliciter, quia nec existunt, nec dicunt ordinem ad existentiam; probabile tamen est, & doctrinae D. Thomae conforme, eas esse bonas secundum quid, quatenus sunt perfecta perfectione essentiali, & nihil illis deest ex praedictis sibi essentialibus, ut constat ex dicendis §. sequenti. His ergo rationibus praetermissis,

Probatur primo conclusio: si Deus creaturas possibiles diligeret, non libere, sed necessario eas amaret: At in divina voluntate non est ponendus amor creaturarum necessarius: Ergo Deus non diligit creaturas possibiles. Major constat ex infra dicendis. Minor vero probatur, Primo quia D. Thomae ubique de amore creaturarum praemonem instituit, illum liberum esse fatetur, nec alicubi amorem necessarium agnoscit in Deo, praeter illum quo seipsum diligit. Unde hic art. 3. universalius ait, alia a se Deum non necessario sed libere velle. Idem docet 1. contra Gentes a cap. 81. usque ad 83. quae 23. de verit. art. 4. & de potent. quae 3. art. 1. & alibi passim.

Secundo probatur eadem Minor: Quilibet potentia formalis sui obijcti, non autem ad obiecta materialia, & secundaria, ut patet in visu, qui solum necessitat ad attingendum lucidum aut coloratum, non autem ad videndum

dam arborem vel parietem: Atqui res creatae, vel creabiles, non pertinent ad rationem formalem & specificativam...

65 Tertio, Si in voluntate divina esset aliquis amor creaturarum necessarius, Spiritus Sanctus ex illo procederet...

66 Dices: D. Thomas 1. p. quest. 37. art. 2. ad 3. ait: Si quis dixerit se & omnem creaturam Verbo quod genuit...

67 Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam D. Thomas verbis relatis non intendit...

68 Si inles, & opponas, D. Thomam asserere Patrem & Filium diligere omnes creaturas Spiritu Sancto...

69 Respondeo explicando & distinguendo Majorem: Omnes creaturas capaces terminandi amorem, concedo...

70 Probatur secundum conclusio ratione a priori. Objectum voluntatis est quidditas rei ut exercite existens...

71 Secundo probatur idem Antecedens ratione D. Thomae. Quo aliqua potentia nobilior est & immaterialior...

72 Tertio probatur ex diverso modo tendendi intellectus & voluntatis. Voluntas enim fertur ad res prout sunt...

73 Denique idem Antecedens suadet: Ut enim ait Cajetanus, manifeste experitur, nihil nos impedire quod non existat...

74 Respondent plures ex Thomistis, negando Antecedens: existimant enim creaturas possibilis nullam habere bonitatem...

75 Hac tamen responsio non placet: existimo enim, in via D. Thomae, creaturas possibilis habere bonitatem...

76 Obijcies primo: D. Thomas 1. cont. Gent. c. 84. in fine ait: Deus non vult nisi ea quae sunt vel possunt esse bona...

§. III.

Solutio argumentorum.

Respondeo quod D. Thomas in illo capite solum intendit probare, Deum non amare impossibilia, & ea quae est se repugnant...

69 Obijcies secundo: Deus amat suam omnipotentiam: Ergo & creaturas possibilis. Consequentia videtur manifesta...

70 Confirmatur primo: Deus amans suam omnipotentiam, non potest non complacere in ejus termino & objecto...

71 Confirmatur secundo: Deus diligens suam omnipotentiam, odit negationem possibilitatis creaturarum...

72 Ad objectionem, concessio Antecedente, nego Consequentiam. Ad cujus probationem, distinguo Majorem...

73 Secundo responderi potest, distinguendo rursus eandem Majorem. Quisquis amat aliquod objectum, amat etiam illud omne quod cum eo connectitur a priori...

74 Ad primam confirmationem, distinguo Majorem: in ejus termino & objecto formali & primario, concedo Majorem...

75 Ad secundam confirmationem, nego Majorem: negatio enim possibilitatis creaturarum non est capax terminandi odium Dei...

76 Obijcies tertio: Creatura in statu possibilitatis sunt bonae, scilicet secundum quid, quia habent suam perfectionem essentialem...

77 Respondent plures ex Thomistis, negando Antecedens: existimant enim creaturas possibilis nullam habere bonitatem...

78 Hac tamen responsio non placet: existimo enim, in via D. Thomae, creaturas possibilis habere bonitatem...

Secundo hac ratione: Unumquodque dicitur bonum, secundum quod est perfectum: Sed creaturae possibilis sunt perfecte perfectione essentiali...

75 Tertio, Bonitas consequitur entitatem: At possibilibus convenit entitas, cum predicatio ista, homo est ens...

76 Dices, bonitatem consequi ad ens in actu & participialiter sumptum, non autem ad ens nominaliter: creaturae autem possibilis sunt entia solum nominaliter...

77 Sed contra primo: Ens quod est objectum Metaphysicae, est ens nominaliter sumptum: Sed de illo inter alias passiones bonitas demonstratur...

78 Tertio, Nulla est ratio cur sicut ens duplici illa gaudeat acceptione, secundum quarum unam fumitur nominaliter pro essentia & quidditate rei...

79 Denique contra eandem responsionem stare videtur D. Thomas supra quest. 6. art. 3. ubi triplicem perfectionem, & consequenter triplicem bonitatem distinguit...

80 Dices primo, D. Thomas supra quest. 5. artic. 3. ad 4. docet quod mathematica non sunt bona, quia cum subsistant separata a materia sensibili...

81 Respondeo primo, D. Thomam loqui de bono simpliciter, ac proinde nobis non adversari, qui bonitatem solum secundum quid in rebus possibilibus agnoscimus...

82 Respondeo secundo: Quod cum objecta Mathematicarum sint quantitas continua & discreta, prout abstrahunt a materia sensibili...

83 Hac ergo solutio praetermissa, aliter principali argumento respondeo, distinguendo scilicet Antecedens: Creatura in statu possibilitatis sunt bona...

84 Obijcies tertio: Creatura in statu possibilitatis sunt bonae, scilicet secundum quid, quia habent suam perfectionem essentialem...

85 Respondent plures ex Thomistis, negando Antecedens: existimant enim creaturas possibilis nullam habere bonitatem...

86 Hac tamen responsio non placet: existimo enim, in via D. Thomae, creaturas possibilis habere bonitatem...

87 Obijcies primo: D. Thomas 1. cont. Gent. c. 84. in fine ait: Deus non vult nisi ea quae sunt vel possunt esse bona...

88 Quaes, an ex hypothesi quod Deus amaret creaturas possibilis, illas necessario, vel libere amaret?

Respondeo quod facta hac hypothesi, Deus non libere, sed necessario illas diligeret. Probatur breviter: quia in tali hypothesi, bonitas creaturarum possibilium non esset libera...

89 Confirmatur: In tali hypothesi nulla daretur variabilitas aut contingentia in amore Dei, ex parte actus, cum sit divinus & increatus...

90 Dices cum Scoto: Ex hypothesi quod creaturae possibilis haberent bonitatem ratione ejus essentiae...

91 Respondeo, concessio Antecedente, distinguendo Consequens: non potest necessitari ex infinitate objecti, concedo...

DISPUTATIO III.

De libertate Voluntatis Dei.

Quod olim dixit Augustinus de peccato originali, nihil esse ad predicandum variis, nihil ad intelligendum secretis, de libertate Dei, verius affirmari potest...

ARTICULUS I.

Demonstratur in Deo esse perfectissimum liberatum.

Aristoteles & quidam alii antiqui Philosophi, quorum etiam meminit Divus Thomas infra quest. 25. art. 5. libertatem Dei cum ejus immutabilitate conciliare non valentes...